

Tidiga skolavhopp och elever med funktionsnedsättning och/eller behov av särskilt stöd

Slutlig sammanfattande rapport

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

TIDIGA SKOLAVHOPP OCH ELEVER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING OCH/ELLER BEHOV AV SÄRSKILT STÖD

Slutlig sammanfattande rapport

European Agency for Special Needs and Inclusive Education (European Agency) är en oberoende och självstyrande organisation. European Agency samfinansieras av utbildningsministerierna i medlemsländerna och EU-kommissionen med stöd från Europaparlamentet.

Medfinansierat av
EU-programmet
Erasmus+

EU-kommissionens stöd till framtagandet av denna publikation innebär inte att kommissionen ställer sig bakom innehållet i den. Innehållet ger endast uttryck för författarnas åsikter, och kommissionen kan inte hållas ansvarig för hur innehållet kan komma att användas.

Åsikterna som uttrycks av enskilda personer i detta dokument återspeglar inte nödvändigtvis European Agencys, dess medlemsländers eller kommissionens officiella åsikter.

Redaktör: Garry Squires

Utdrag från dokumentet får göras förutsatt att tydlig källhänvisning uppges. Hänvisning till denna rapport bör se ut som följer: European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2017. *Tidiga skolavhopp och elever med funktionsnedsättning och/eller behov av särskilt stöd: Slutlig sammanfattande rapport.* (G. Squires, red.). Odense, Danmark

För bättre tillgänglighet finns denna rapport på 25 språk och i tillgänglighetsanpassat elektroniskt format på European Agencys webbplats: www.european-agency.org

Detta dokument är en översättning av den engelska originaltexten. Om det uppstår några tveksamheter om riktigheten i den översatta texten hänvisas till den engelska texten.

ISBN: 978-87-7110-687-9 (elektronisk version)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2017

Sekretariatet
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tlf: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kontoret i Bryssel
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tlf: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

INNEHÅLL

INLEDNING	5
BAKGRUND	6
RESULTAT	6
Definition och jämförelse av skolavhopp som resultat	6
Skolavhopp som en process med en komplicerad blandning av växelverkande krafter	9
Uppföljning och system för tidig varning	13
REKOMMENDATIONER	15
PROJEKTREDOVISNING	18

INLEDNING

Med tidiga skolavhopp avses i allmänhet när ungdomar hoppar av den formella utbildningen innan de har gått ut gymnasiet eller motsvarande. Europeiska unionen (EU) har satt upp ett mål om att skolavhoppet ska minska till i genomsnitt tio procent för alla medlemsstater fram till 2020.

Mellan 2015 och 2016 genomförde European Agency for Special Needs and Inclusive Education (European Agency) ett projekt om tidiga skolavhopp. Första delen i projektet bestod av en litteraturgenomgång där vi tittade på den kollegialt granskade forskning som genomförts i Europa. Det blev snart uppenbart att det inte fanns mycket litteratur om forskning i Europa att tillgå. Beslut fattades då om att även litteratur från andra delar av världen skulle gås igenom, främst från USA och Australien, där skolavhopp har varit en politisk fråga och något som diskuterats längre. Det finns inte mycket litteratur där koppling görs mellan skolavhopp och elever med funktionsnedsättning och/eller behov av särskilt stöd (BSS). Trots det står det klart att risken för skolavhopp är särskild stor för just dessa elever. Utifrån detta avfattades den första projektrapporten. I denna beskrevs hur litteraturgenomgången hade gått till och vad man huvudsakligen kommit fram till (European Agency, 2016).

Den andra delen i projektet bestod av en jämförelse mellan EU:s politik och den allmänt vedertagna litteraturen på området. I den andra rapporten undersöktes i hur stor utsträckning resultaten i forskningslitteraturen återspeglas i EU:s politik (European Agency, 2017). Slutsatsen som dras i rapporten är att politiken i stora drag följer forskningsresultaten.

Utifrån litteraturgenomgången och undersökningen av forskningsresultatens avtryck i politiken tog man fram en modell som medlemsstaterna kan använda sig av för att få en bild av hur utvecklingen ser ut i respektive medlemsstat. Modellen kan även användas på det lokala planet, där beslutsfattare kan utgå från den när de tillsammans med olika intressenter vidtar åtgärder för att minska skolavhoppet. Den kan användas trots att man har olika syn på vad det är som ska definieras som skolavhopp, funktionsnedsättning och/eller BSS. I modellen tar man hänsyn till överförbarheten i forskningsresultaten, som kan vara specifika för just den plats där undersökningen genomfördes.

I denna slutliga sammanfattande rapport förklaras de främsta resultaten och tankarna. Tankemodellen kring skolavhopp som utvecklats utifrån de tidigare två rapporterna förklaras på nytt, och här återfinns de viktigaste rekommendationerna till beslutsfattare.¹

¹ För att denna sammanfattande rapport inte ska bli för lång innehåller den inga citat från den undersökta litteraturen. I de två ursprungliga rapporterna finns en fullständig förteckning över litteraturen och de aktuella politiska dokumenten (European Agency, 2016 och 2017).

BAKGRUND

Det är välbelagt att avslutade gymnasiestudier är av avgörande vikt för den enskildes chanser i livet och den enskildes upplevda lycka, hälsa och sysselsättning och att risken för social exkludering minskar. Andelen som hoppar av sina studier innan de har gått ut motsvarande gymnasienivå varierar i Europa, och andelen skolavhopp var 2014 mellan 4,4 och 21,9 procent. Att minska skolavhopp har utsetts till en prioriterad fråga, och målet är att minska andelen till i genomsnitt tio procent i alla medlemsstater fram till 2020. Det finns vissa belägg för att vi är på rätt väg mot detta mål i och med att den genomsnittliga andelen sjönk från 14,3 procent 2009 till 11,1 procent 2015. Risken är större att elever med funktionsnedsättning och/eller BSS hoppar av skolan, vilket utgör ytterligare en utmaning för medlemsstaterna. Att förbättra skolgången för elever med funktionsnedsättning och/eller BSS och få dem att avsluta sina studier ligger i linje med Unescos vidare mål för hållbar utveckling för 2030 när det gäller utbildning (det fjärde målet).

RESULTAT

I projektet jämfördes det som skrivits om skolavhopp med EU:s politiska dokument i syfte att förstå vilka svårigheter det är som beslutsfattare måste ta itu med när det gäller åtgärder för att minska antalet skolavhopp. Resultaten visar på följande:

- Det är svårt att komma överens om och använda gemensamma definitioner.
- Skolavhopp bör ses som ett förlopp som löper genom hela elevens liv, inte endast som en enskild händelse.
- Det är sinsemellan olika undergrupper av elever som hoppar av skolan, och riskerna och de förebyggande faktorerna för var och en av dessa är olika.
- De åtgärder som finns beskrivna kan delas in i tre kategorier: förebyggande åtgärder, intervention eller kompensation.
- Fokus i åtgärderna måste ligga på olika nivåer och omfatta sådant som skolförbättringar, engagemanget och motivationen hos eleverna och det vidare sociala sammanhanget runt dem.

Utifrån resultaten utarbetades en modell som kan tjäna som underlag för beslutsfattande på EU-nivå liksom nationell och lokal nivå.

Definition och jämförelse av skolavhopp som resultat

Att mäta och jämföra skolavhopp i de olika medlemsstaterna är inte helt lätt. Olika länder har olika lång skolplikt. Åldern då man kan sluta den obligatoriska skolgången varierar

mellan fjorton och arton. Estêvão och Álvares (2014) gör åtskillnad mellan formella och praktiska definitioner. I den formella definitionen tittar man på när den formella skolplikten upphör, medan den senare definitionen omfattar elever som lämnar skolan utan tillräckliga färdigheter och kvalifikationer för att komma in på arbetsmarknaden, oavsett hur gamla de är när de slutar. Detta gör att det finns två möjliga sätt att mäta skolavhopp:

- de som slutar skolan innan de uppnått den ålder då skolplikten upphör
- de som slutar skolan utan att ha tillräckliga kvalifikationer för att komma in på arbetsmarknaden
- de som fullgör den obligatoriska skolgången men som ändå inte har tillräckliga kvalifikationer.

Vid en första anblick förefaller det vanligare att elever med funktionsnedsättning och/eller BSS slutar skolan utan tillräckliga kvalifikationer, oavsett hur gamla de är när de slutar, och det är också vanligare att dessa klassas som unga som varken arbetar eller studerar. Detta beror dock på vilka elevgrupper det är som anses ha funktionsnedsättning och/eller BSS. I vissa länder tolkar man detta begrepp väldigt brett och räknar in lågpresterande elever, medan det i andra länder begränsas till de med mycket grava svårigheter. Det står även klart att sannolikheten för att man ska anses ha funktionsnedsättning och/eller BSS är oproportionerligt stor för vissa grupper i samhället. Det kan till exempel handla om etnisk bakgrund, låg socioekonomisk status och missgynnade grupper. Detta tjänar som påminnelse om att elever med funktionsnedsättning och/eller BSS inte är någon homogen grupp och att de behöver olika typer av stöd för att klara av studierna och livet.

Vi bör vara försiktiga när vi funderar över vad som menas med *tillräckliga kvalifikationer* och vilka typer av sysselsättning eller vidare studier som vi ser framför oss för eleverna. Det finns vissa belägg för att det finns särskilda förutbestämda vägar för övergång mellan gymnasiet och eftergymnasial utbildning för vissa grupper av elever med funktionsnedsättning och/eller BSS, där man tittar på specifika kvalifikationer, oavsett elevens egna förmåga eller önskemål. Detta leder till att dessa elever avslutar sin utbildning utan att ha tillräckliga kvalifikationer för att kunna få arbete senare i livet eller till att de tappar lusten innan de har fått de kvalifikationer de behöver. Många studier har visat att elever med funktionsnedsättning och/eller BSS upplever övergången mellan utbildningsnivåer som svårare än vad andra gör, och detta leder till större risk för skolavhopp och lägre kvalifikationsnivå.

Även EU:s definition av skolavhopp, som Eurostat använder, förefaller vara en praktisk definition, eftersom den handlar om avslutade gymnasiestudier eller motsvarande (ruta 1).

Enligt Europeiska unionen anses de som är mellan 18 och 24 år gamla, som endast har grundskoleutbildning, eller lägre, och som inte genomgår allmän utbildning eller yrkesutbildning, som unga som lämnat skolan i förtid.

Unga som lämnat skolan i förtid är därför de som endast har gått ut förskola, grundskola eller en gymnasieutbildning som är kortare än två år (Europeiska kommissionen, 2011).

Ruta 1. Europeiska unionens definition använd av Eurostat

Eurostats definition är ett pragmatiskt försök att hantera variationen i hur skolavhopp mäts i de olika medlemsstaterna genom att fastställa gymnasieutbildning eller motsvarande som ett gemensamt mått. Fördelen är att de enskilda staterna kan mäta effekterna av de åtgärder som de vidtar för att minska skolavhopp. I vissa medlemsstater anses dock skolavhopp vara när elever hoppar av skolan innan de gått ut gymnasiet medan man i andra anser att det är när elever lämnar skolan utan tillräckliga kvalifikationer. För att göra det ännu svårare att jämföra har olika länder olika krav på vilka kvalifikationer som eleverna ska ha när de slutar skolan och olika mål om hur stor andel som ska uppnått dessa krav. År 2003 betonade Europeiska unionens råd (utbildning) hur viktiga tillräckliga kvalifikationer är för att säkerställa full sysselsättning och social sammanhållning (Europeiska unionens råd, 2003, s. 4). Försöken att komma fram till ett gemensamt sätt att mäta kompliceras av att myndigheterna i olika medlemsstater vill använda sina egna definitioner för sina egna syften. Det är alltså inte alla medlemsstater som använder Eurostats definition.

En annan svårighet är vad som menas med *inte längre deltar i teoretisk eller yrkesinriktad utbildning*. Det begreppet liknar begreppet *unga som varken arbetar eller studerar*, som används i många länder. Det finns visserligen en överlappning mellan begreppet *unga som varken arbetar eller studerar* och begreppet *skolavhopp*, men de betecknar inte exakt samma sak. Även i kategorin *unga som varken arbetar eller studerar* finns det definitionsproblem, och i vissa länder finns det olika undergrupper i kategorin *unga som varken arbetar eller studerar*.

Det finns uppenbara svårigheter med att definiera vad som menas med skolavhopp i de olika medlemsstaterna. Arbetet med att minska den totala andelen skolavhopp för alla elever underlättas dock av strävandena efter skapa ett gemensamt mått för att räkna hur många elever det är som hoppar av skolan. Genom detta sätt att definiera skolavhopp framställs avhoppet som ett resultat; det är ett mått på hur många elever som hoppar av skolan. Definitionen säger dock inget om varför eleverna hoppar av. Om man förstår varför elever hoppar av skolan kan det bli lättare att veta vilken policy som bör följas och vilka åtgärder som bör vidtas.

I litteraturen används dessutom en mängd olika benämningar på skolavhopp. Man talar om sådant som skol-, familje-/samhälls- och samspelsfaktorer som driver eller drar elever bort från skolan, ofullständiga betyg, ej slutförd eller ej avslutad utbildning, studieavbrott och avbruten skolgång. Begreppen används på olika sätt, vissa forskare använder dem för att beskriva skolavhopp som ett resultat. Andra använder begreppen på ett sätt som antyder att olika undergrupper av elever går igenom olika processer som leder fram till skolavhopp. Detta antyder att skolavhopp är ett mångbottnat begrepp och att olika grupper av elever behöver olika åtgärder.

Skolavhopp som en process med en komplicerad blandning av växelverkande krafter

Om skolavhopp är resultatet av olika processer som fungerar på olika sätt för olika individer är det troligt att det inte finns något enda enskilt tillvägagångssätt som kan leda till en minskning av skolavhopp. I stället måste man undersöka vilka processer det är som leder till att vissa elever klarar av att gå ut gymnasiet medan andra inte gör det. En metod som har visat sig användbar när det gäller att förstå komplexiteten är kraftfältsanalysen, framtagen av Kurt Lewin (1943). På varje enskild individ är det olika krafter som verkar. Vissa krafter driver eleverna mot det önskvärda resultatet, det vill säga en avslutad gymnasieutbildning, medan andra driver eleverna åt motsatt håll och leder till skolavhopp. Man kan föreställa sig krafterna som driver eleverna mot skolavhopp som ett antal risker på olika nivåer: inom skolorganisationen, hos eleven själv eller dennes situation eller i samspelet mellan eleven och skolan. I den andra rapporten delas riskfaktorerna in i tematiska grupper i syfte att rikta uppmärksamheten mot vissa områden (mer information om riskerna finns i bilaga 1, European Agency, 2017).

På skolorganisationsnivå är dessa områden skoldisciplinen, läraren, läroplanen och skolans förhållande till det omgivande samhället. När något inte står rätt till med dessa områden blir den slutliga effekten att skolan agerar på ett sätt som leder till att eleven drivs bort från utbildningen. Detta kallas för **skolfaktorer som driver bort elever**. Hos eleven själv

eller i dennes situation är områdena: ekonomiska förutsättningar, familj, arbetssituation, hälsa och kamrater. Dessa utgör **familjefaktorer** eller **samhällsfaktorer som drar elever bort från skolan**. Områdena som har att göra med samspelet mellan eleven och skolan inbegriper risker som leder till att eleven gradvis drar sig bort från studier och utbildning. Detta kallas för **samspelsfaktorer**. Det handlar om sådant som studieresultat, motivation liksom känsla av delaktighet med skolans mål.

Om man inser att det finns tre olika processer som verkar, med olika risker för olika individer, kan åtgärderna för att minska skolavhoppet arbetas fram kring tre huvudområden:

- de som leder fram till skolförbättring
- de som handlar om att förbättra elevernas situation utanför skolan
- de som syftar till att förbättra elevernas studieresultat, motivation och delaktighetskänsla.

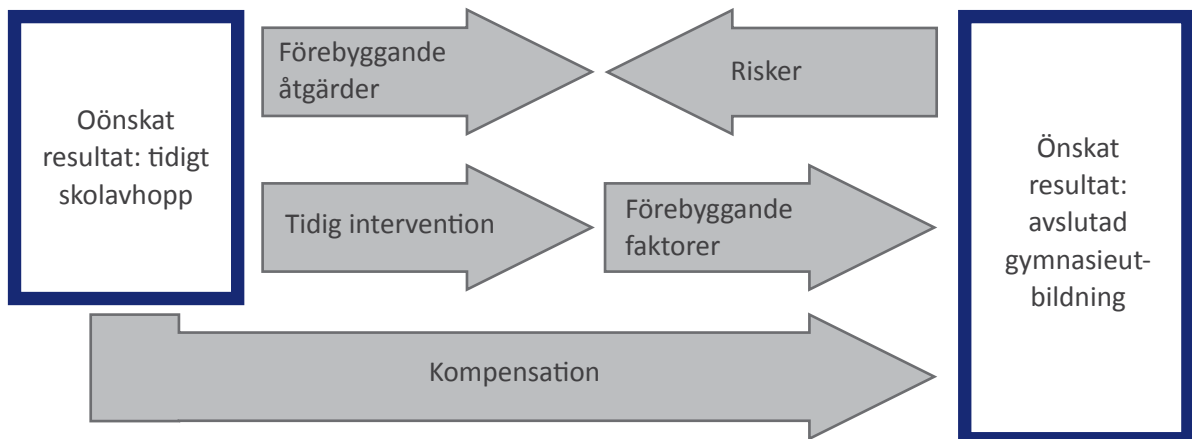
Trots dessa riskfaktorer finns det dock elever som klarar skolan. Det måste alltså finnas förebyggande faktorer som drar i motsatt riktning. För vissa elever med funktionsnedsättning och/eller BSS kan det vara en inkluderande skolmiljö med bra relationer mellan lärare och elever, en läroplan som är anpassad efter elevernas behov, föräldrar som är engagerade och stöder skolans arbete och som hjälper till att motivera eleverna genom uppmuntran samt en ekonomi som tillåter familjen att låta eleven läsa vidare.

Teoretiskt är det möjligt att undersöka riskerna och de förebyggande faktorerna för varje enskild elev och sedan förstå hur stor sannolikheten för skolavhopp är. På befolkningsnivå bör insikten om vilka riskerna och de förebyggande faktorerna är leda till åtgärder på olika nivåer (på nationell nivå, i skolan eller i familjen eller hos eleven själv). I EU:s policydokument är åtgärderna som är möjliga att vidta indelade i förebyggande åtgärder, intervention och kompensation. Dessa tre begrepp används olika i olika dokument. I denna rapport används de på följande sätt:

- Förebyggande bör handla om att förutse risker och vidta åtgärder innan riskerna uppstår.
- Intervention handlar om att acceptera att det alltid kommer att finnas risker men att man försöker hålla dem i schack och stärka de motverkande förebyggande faktorerna.
- Kompensation handlar om att hantera situationen när skolan inte har fungerat som planerat och ge eleverna en andra chans att få utbildning och om att utöka möjligheterna till livslångt lärande.

Samspelet mellan risker, motverkande förebyggande faktorer, förebyggande åtgärder, intervention och kompensation kan illustreras i en modell som kan användas lokalt eller nationellt för att se vilka specifika krafter det är som verkar och var åtgärder kan vidtas för att minska skolavhopp. Detta visas i den andra rapporten och illustreras här i figur 1.

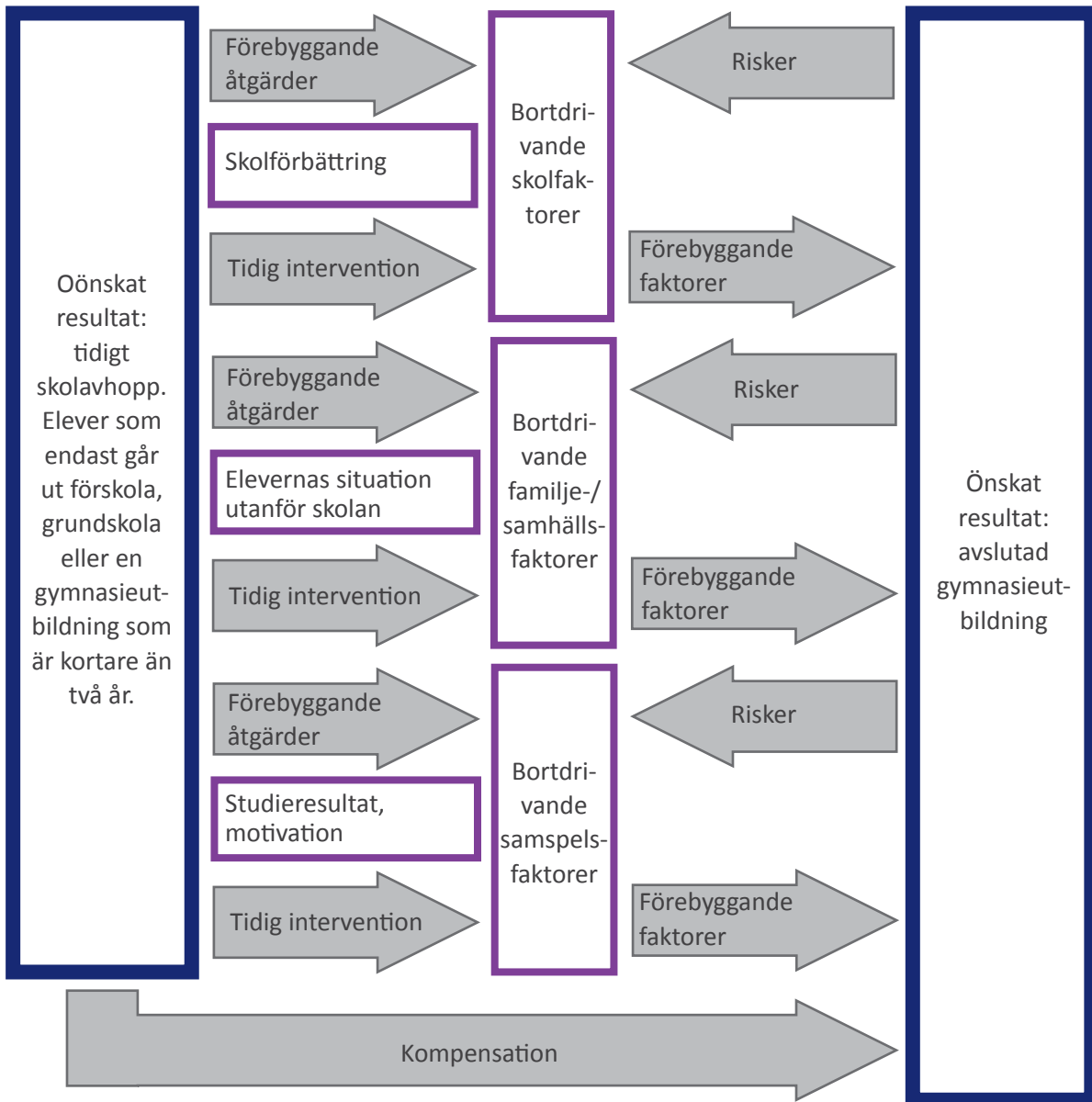

Figur 1. Krafter som driver mot respektive bort från skolavhopp (källa: European Agency, 2017, s. 20)

Som redan nämnts är det flera olika processer som pågår (pådrivna av skol-, familje-, samhälls- och samspelsfaktorer). Dessa verkar på olika nivåer (skolorganisationen, eleven själv eller dennes situation och samspelet mellan eleven och skolan). Detta innebär att modellen kan kopieras för varje enskild process och nivå.

Figur 2. Modell över krafter och processer med inverkan på skolavhopp (källa: European Agency, 2017, s. 22)

Tanken är att modellen ska vara flexibel genom att uppmuntra till funderingar kring de tre huvudprocesserna och de tillhörande risker och tillhörande motverkande förebyggande

faktorer som kan påverkas på respektive policynivå (internationell, nationell eller lokal nivå eller på den enskilda skolan). Detta bör kunna leda fram till ett antal skraddarsydda åtgärder med följande tre olika fokus: ett bredare fokus på förutsättningarna runt eleven som påverkar dennes situation utanför skolan, fokus på skolförbättringar eller fokus på individen, vilket rör sådant som förbättrade studieresultat och mer motivation och engagemang i studierna.

Modellen uppmuntrar till fundering kring de tre bortdrivande processerna föranledda av skol-, familje-/samhälls- och samspelsfaktorer. Det innebär dock inte att den enskilda eleven endast påverkas av endast en av processerna. Detta är ett helt annat tankesätt än det som beskrivs i Europeiska parlamentets studie (2011), där betoning ligger på klart avgränsade undergrupper av elever. Alla tre processer kan påverka en enskild elev i ett komplicerat samspel under livets och studiernas gång (se exempel i European Agency, 2017, s. 23).

I denna sammanfattande rapport dras samma slutsats som Coffield (1998), som anser att det är viktigare att fokusera på förebyggande åtgärder och intervention snarare än på kompensation. På vissa håll kan man dock se exempel på imponerande bra kompensationsåtgärder, som Youthreach i Irland, där det ser ut som att man lyckas tillgodose behoven hos elever som hamnat utanför den ordinarie utbildningen. Andra forskare menar att kompensation sannolikt också är bra för elever som hoppat av skolan på grund av familje-/samhällsfaktorer, det vill säga en särskild händelse i deras privatliv. Det kan vara ekonomiska orsaker, familjeskäl, anhörigvård, förhållanden eller föräldraskapsansvar.

Uppföljning och system för tidig varning

Om man definierar skolavhopp som ett resultat blir uppföljning och jämförelse mellan olika medlemsstater enklare. Med en sådan definition går det att få en uppfattning om hur stort problemet faktiskt är och utvärdera strategier och åtgärder. Enligt den enkla beräkningen i denna studie verkar skolavhopp minska och vara på väg mot målet för 2020. Enkla uppföljningssystem är dock ofta av begränsat värde med tanke på komplexiteten i processerna som ligger bakom skolavhopp. Med sådana system går det inte att följa upp och undersöka olika grupper av elever med funktionsnedsättning och/eller BSS eller i olika delar av samma land. Europeiska unionens råd vill att flera olika indikatorer ska tas fram och ser fem huvudsakliga användningsområden för de insamlade datauppgifterna. Dessa bör kunna användas:

- för att tidigt upptäcka elever som riskerar att hoppa av skolan
- för att utforma kriterier och indikatorer för utbildningsmässigt underläge
- för att få förståelse för orsakerna bakom skolavhopp

- för att låta data styra policyformuleringen och beslutsfattandet på olika beslutsnivåer
- som utgångspunkt för vägledning och stöd i skolorna.

I många skoldistrikt i USA har man tagit fram och börjat använda system för tidig varning för elever med funktionsnedsättning och/eller BSS som riskerar att hoppa av skolan. Liknande system används även i Europa. I dessa system ingår ofta åtgärder för hjälp med kognitiv förmåga och beteende, fokus ligger på den enskilda eleven och tanken är att eleven ska få bättre stöd och att man ska minska effekten av de bortdrivande samspelsfaktorerna. Enligt figur 2 förefaller det behövas fler indikatorer för alla de olika områdena som är kopplade till de olika riskerna och processerna som styrs av skol-, familje-/samhälls- och samspelsfaktorer om indikatorerna ska användas som underlag för förebyggande åtgärder och intervention. Detta kan leda fram till uppföljningssystem med följande beståndsdelar:

- Mätning av faktorer på nationell nivå liksom på utbildningssystemnivå, till exempel andel som avslutar en fullständig utbildning, resultaten för olika grupper av elever med olika bakgrundsfaktorer som funktionsnedsättning och/eller behov av särskilt stöd, hur stora de sociala skillnaderna är och hur arbetsmarknaden ser ut. Sådana mätningar kan ge en fingervisning om elevernas sociala bakgrund i vidare bemärkelse, liksom särskiljande indikatorer för studieresultat.
- Mätning lokalt och på skolnivå, till exempel av enskilda elevers studieresultat, hur inkluderande undervisningen är, förhållandet mellan lärare och elever, kvaliteten på undervisningen och kunskapsinhämtandet och olika studievägar och studieval.
- Mätning på individnivå, till exempel närvaro, skolengagemang, utåtagerande, kognitiv förmåga, färdigheter, motivation, känsla av delaktighet, förändringar i individens situation eller familjesituation och elevernas förhoppningar och ambitioner.

REKOMMENDATIONER

Den andra rapporten (European Agency, 2017) innehåller rekommendationer till beslutsfattare. Dessa rekommendationer upprepas här:

1. Den policy som följs rörande skolavhopp ser lovande ut. Insatser har gjorts för att formulera en tydlig definition av vad som ska anses vara skolavhopp, upprätta uppföljningssystem (på nationell och lokal nivå såväl som på individnivå) så att man kan se hur utbrett problemet är och effekterna av de insatser som görs samt för att göra definitioner och indikatorer användbara i internationella jämförelser. Alla dessa insatser förefaller vara steg i rätt riktning. En viktig uppgift för beslutsfattare på nationell och europeisk nivå är att stärka sina insatser på området så att alla europeiska länder har en tillräckligt bra grund för att kunna genomföra policyinsatser.

2. Samtidigt som uppföljningssystemen nu utökas för att täcka in fler aspekter finns det starka argument för att göra dem mer känsliga för sådant som marginalisering i utbildningssystemen. Det viktigaste här är att inte förlita sig på ensidiga definitioner och individuella indikatorer. Man måste se kopplingarna mellan skolavhopp och andra typer av otillfredsställande studieresultat, de komplicerade processerna som leder fram till skolavhopp och de många olika sätt som skolavhopp sker på för olika grupper och olika individer.

Detta är möjligt om beslutsfattare arbetar mot att utforma mer sofistikerade uppföljningssystem. Helst bör dessa system inbegripa registrering av olika typer av studieresultat (färdigheter eller om eleverna går vidare till andra studier eller arbete och liknande), resultaten bör registreras på individnivå och datauppgifterna om de enskilda elevernas resultat bör kunna kopplas till uppgifter om elevernas bakgrund och tidigare erfarenheter inom utbildningssystemet.

3. Sofistikerade uppföljningssystem på nationell nivå utgör dock endast en del av det som måste göras. Olika nivåer i utbildningssystemen måste ha tillgång till bra information om vad det är som pågår med de elever som de har ansvar för. Först och främst måste skolorna veta vad som pågår med individen: vilka risker de är utsatta för, vilka studieresultat de uppnår och vilka effekter interventionsåtgärder har på dem. Beslutsfattare måste därför stödja skolorna och andra nivåer i systemet i deras arbete med att ta fram och använda egna uppföljningssystem. På många skolor finns de data som behövs, men informationen är utspridd på många olika ställen och det är olika lärare eller annan personal som har åtkomst till den. Uppgiften består därför kanske främst i samordning och i att ge stöd till skolorna så att de förstår hur de kan få mest nytta av de data som faktiskt redan finns att tillgå.

4. Uppföljningssystem gör endast nytta om de används som grund för verkningsfulla interventioner. Forskningen visar tydligt att denna typ av interventioner måste vara vittomfattande. Ensidiga interventioner som genomförs först när risken för skolavhopp är överhängande räcker sannolikt inte för att minska skolavhoppet i någon större utsträckning eller för att man ska kunna koppla minskningen till en meningsfull förbättring av studieresultaten. Interventionerna måste löpa genom hela elevernas liv, innefatta alla aspekter av deras skolgång men även sträcka sig utanför skolmiljön in i bakgrundsfaktorer inom familjen och omgivningen som försätter eleverna i riskzonen. Interventioner måste göras när risken blir uppenbar, men även förebyggande åtgärder måste vidtas så att risk inte uppstår över huvud taget.

Att bestämma hur sådana interventioner ska se ut är en stor utmaning för beslutsfattare. Modellen som har tagits fram i denna studie är ett steg på vägen mot en begreppsram som interventioner kan utformas inom. Det står dock klart att skolavhopp påverkas av

många policydelar av utbildningspolitiken och socialpolitiken i stort. Att samordna politiken mellan de olika delarna av ministerierna är en digger utmaning. Denna utmaning kan dock bli mer hanterbar om man ser de politiska åtgärderna för att minska skolavhopp som en del av ett större policyarbete för att förbättra skolresultaten och minska ojämlikheten och marginaliseringen i utbildningssystemet. Att minska skolavhopp är då inte endast ännu en i raden av policyprioriteringar, utan blir resultatet av dessa mer övergripande policyåtgärder.

Det kan i synnerhet vara bra om beslutsfattare inte endast arbetar för att förhindra skolavhopp som en enskild företeelse som mäts i kvalifikationer och/eller avgångsbetyg, utan att de i större utsträckning inriktar sig på att få en förståelse för mekanismerna bakom denna företeelse. Frågan som bör ställas är alltså inte hur många ungdomar som slutar skolan före en mer eller mindre godtyckligt fastställd tidpunkt utan hur många som slutar innan de är tillräckligt rustade för att klara av vuxenvärlden. Detta leder till grundläggande frågor om utbildningssystemens syften och deras effektivitet när det gäller att uppnå dessa syften.

5. Precis som det måste finnas uppföljningssystem på alla nivåer i utbildningssystemet måste även effektiva interventioner utföras på alla nivåer, inte minst i skolorna. Enskilda nationella initiativ lär få relativt små effekter om de inte ingår i en större insats för att förbättra kvaliteten och effektiviteten på alla nivåer i utbildningssystemet och där man även på lokal nivå och på varje enskild skola och i varje enskilt klassrum säkerställer att varje enskild elev har meningsfulla möjligheter att klara av skolan. En av beslutsfattarnas viktigaste uppgifter är därför att se till att skolorna och andra nivåer i systemet får stöd i detta arbete.

6. Den samlade kunskapen om funktionsnedsättningar och/eller behov av särskilt stöd och skolavhopp är inte så omfattande som skulle kunna önskas. De fakta som finns går dock i linje med de forskningsresultat som rör ordinarie utbildning. Beslutsfattare bör betrakta elever med funktionsnedsättningar och/eller behov av särskilt stöd som en riskgrupp och se till att det finns interventionsplaner att sätta in för att dessa elever ska fullfölja sin skolgång. Riskerna för denna grupp skiljer sig dock inte nämnvärt från andra grupper, och därför måste de ingå i de vanliga interventionsplanerna som gäller för alla andra och inte behandlas som särskilda specialfall. I enlighet med vad man kan förvänta sig utifrån forskningen om skolavhopp generellt förefaller det sannolikt att det som verkligen gör skillnad när det gäller att minska skolavhopp är skolor av bra kvalitet där man tar hänsyn till individuella behov och tidigt sätter in insatser. Om man betecknar arbetssättet i dessa skolor som kännetecknande för ett inkluderande arbetssätt antyder forskningen att utvecklandet av inkluderande undervisning kan vara ett bra sätt att minska skolavhopp bland elever med funktionsnedsättning och/eller BSS.

PROJEKTREDOVISNING

Två rapporter har publicerats på European Agencys webbplats, och resultaten har lagts fram på en internationell konferens för skolpsykologer.

- European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2016. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: A Review of the Research Evidence Focusing on Europe [Tidiga skolavhopp och elever med funktionsnedsättning och/eller behov av särskilt stöd: genomgång av forskningsresultaten med fokus på Europa]*. (A. Dyson och G. Squires, red.). Odense, Danmark

I denna rapport presenteras resultaten från genomgången av forskningen om skolavhopp i Europa, med särskild tyngdvikt på ungdomar som anses ha funktionsnedsättning och/eller behov av särskilt stöd. Den genomgångna litteraturen bestod främst av publicerat material som direkt rör situationen i ett eller flera europeiska länder och som fanns på engelska. Det finns dock inte mycket forskning som uppfyller dessa kriterier. Den europeiska forskningslitteraturen har därför, när så varit nödvändigt, kompletterats med litteratur från andra delar av världen.

- European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2017. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: To what extent is research reflected in European Union policies? [Tidiga skolavhopp och elever med funktionsnedsättning och/eller behov av särskilt stöd: i vilken utsträckning gör forskningen avtryck i EU:s politik?]*. (G. Squires och A. Dyson, red.). Odense, Danmark

I denna rapport sammanfattas den viktigaste forskningslitteraturen om elever med funktionsnedsättning och/eller BSS i relation till skolavhopp, och resultaten och slutsatserna jämförs med de ståndpunkter som intas i EU:s policydokument. Genomgången avslutas med rekommendationer till beslutsfattare om hur de kan hantera problemet med skolavhopp på ett verkningsfullt sätt, särskilt som det påverkar elever med funktionsnedsättning och/eller BSS.

- Squires, G., 2017. *Early School Leaving and SEN: Understanding the literature and policy in Europe [Tidiga skolavhopp och elever med funktionsnedsättning och/eller behov av särskilt stöd: att förstå litteraturen och politiken i Europa]*. Föredrag hållet på International School Psychology Associations (den internationella skolpsykologföreningens) konferens 2017, Manchester, Storbritannien, lördagen den 22 juli 2017

Arbetet med att ta fram modellen för att förstå processerna bakom skolavhopp förklarades i ett föredrag på en internationell konferens för skolpsykologer. Föredraget togs väl emot, och många deltagare uttryckte önskan om att använda modellen på skolnivå.

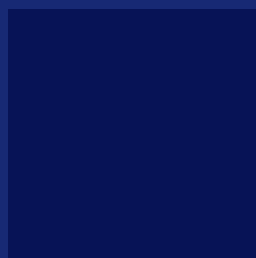

Sekretariatet:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tlf: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kontoret i Bryssel:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tlf: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org